

Таймасов Ю.С.

кандидат педагогічних наук,

Навчальний пункт

*Аварійно-рятувального загону спеціального призначення
Головного управління ДСНС України у Харківській області*

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДСНС УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Професійна майстерність, продуктивна діяльність фахівців ДСНС України неможливі без творчої самореалізації, самовдосконалення особистості, невід'ємним компонентом яких є рефлексія, яка виступає системоутворюючим фактором творчого процесу і служить механізмом, за допомогою якого здійснюється переосмислення змісту свідомості і діяльності суб'єкта.

Однією з актуальних завдань є вдосконалення психолого-педагогічного процесу професійної підготовки фахівців ДСНС України. Сучасна професійна діяльність висуває підвищені вимоги до механізмів соціальної адаптації особистості, до особистісної саморегуляції.

До того ж необхідно враховувати такі специфічні особливості співробітників ДСНС України як: сформованість рутинних механізмів особистісної саморегуляції і механізмів професійної адаптації; наявність значного життєвого і професійного досвіду, представленого у вигляді установок, стереотипів, шаблонів, еталонів, умінь і навичок; наявність сформованої особистісної та професійної самооцінки, а також системи ціннісних орієнтацій.

При цьому самі співробітники ДСНС можуть перебувати в стані стресу, кризи, фрустрації, внутрішнього конфлікту, обумовлених надзвичайною ситуацією, невпевненістю в собі і своєму майбутньому, і по різному впоратися з важкою життєвою ситуацією.

Слід зазначити, що все вищезгадане вимагає розвитку особливих підходів до професійної підготовки співробітників ДСНС України, з метою більш ефективного та продуктивного освоєння ними професійних знань, умінь, навичок, досвіду.

Таким чином, процес підготовки співробітників ДСНС України потребує психологічних засобів, що дозволяють вивчити і змінити відповідно до поставлених цілей і завдань особистісну і професійну «досвідченість», і досягти бажаних змін в особистісній і професійній сферах. Відомо, що професійна успішність співробітників ДСНС України залежить від рівня особистісного розвитку та вимагає особливої активізації особистісно-смыслового рівня свідомості, що забезпечує діяльність предметно-операціонального плану свідомості.

Отже, необхідною умовою ефективності професійної підготовки співробітників ДСНС України є активізація процесів самопізнання і саморегуляції, що оптимізують професійну діяльність на особистісному і предметноопераційному планах свідомості слухача. В такому випадку розвиток

здатності до самопізнання і усвідомленої саморегуляції, розвиток особистості та її особистісний ріст стають пріоритетними освітніми завданнями педагога, що займається підготовкою співробітників ДСНС України.

Саме цей аспект виділяється в світлі нової парадигми педагогіки – особистісно орієнтованому освіті, де особливого значення набувають такі цінності як саморозвиток, самоосвіта, самопроекування (А. Асмолов, В. Слободчиков, В. Шадриков, В. Шкаликів, Г. Ягодин та ін.), а успішність професійного становлення пов'язана з особистісним розвитком і особистісним зростанням і залежить від глибини і якості процесів самопізнання і саморегуляції.

На нашу думку, даний аспект набуває особливої значущості в процесі професійної підготовки співробітників ДСНС України, найважливішим завданням якої є створення спеціальних умов для виявлення та усунення «обмежувачів» особистісного і професійного зростання, коли успішність професійного становлення безпосередньо пов'язана з рефлексією переосмисленням колишнього професійного та особистісного досвіду, що дозволяє успішно здійснити необхідні зміни в особистісно-смісловій і предметно операціональною сферах.

Отже, для досягнення такого результату необхідно суттєва зміна процесу навчання не тільки в формальному плані (наприклад, збільшення годин на користь ряду практичних занять), але і в змістовно-психологічному, тобто має бути чітке уявлення про ті особистісні потенціалах, активізація яких дозволить досягти

Багатьма авторами [1-3] відзначається неадекватність звичайного навчання, що забезпечує лише передачу знань та вироблення приватних умінь, але не розвиток рефлексивного мислення слухачів. Ставлячи питання про необхідність навчання, про перехід до розумного мислення, змістом якого є опосередковане рефлексивне буття, а не емпіричний досвід і наявне буття (складові розумового мислення). В. Давидов, С. Неверкович показують, що й існуючі методи активного навчання часто не виходять за рамки розсудливо-емпіричної форми мислення (ділові ігри, метод аналізу ситуацій) і наголошують на необхідності формування рефлексивного ставлення до способу дії, так як однієї активності учнів недостатньо для їх розвитку, потрібні розробки принципово нових методів навчання, що використовують рефлексивний підхід, які б дозволили не тільки отримувати нові знання, а й перетворювати минулий життєвий досвід.

Важливість і значимість цієї необхідності активізувало пошук, розробку і використання різноманітних рефлексивних методів у навчальній, професійній та інших видах діяльності, сприяючи їх вдосконаленню [1].

Необхідно відзначити, що різноманітність рефлексивних методів обумовлено специфічними цілями і завданнями, які розв'язуються в кожному конкретному випадку, що пояснює різноманіття проявів рефлексії (інтелектуальна, кооперативна, міжособистісна, особистісна та інших). В різноманітних сферах діяльності, в тому числі і в навчальній.

Таким чином, сама специфіка процесу професійної підготовки співробітників ДСНС України, особливі завдання навчального процесу

підготовки співробітників ДСНС України, їх особистісні особливості ставлять нас перед необхідністю пошуку і розробки адекватних методів розвитку спеціальних рефлексивних здібностей слухачів.

Тому ми вважаємо за необхідне розвиток того аспекту особистісної рефлексії, який перетворює її в особливий конструктивний вид рефлексивної діяльності, що забезпечує рішення вищезначених проблем.

Резюмуючи вищевикладене слід підкреслити наступні моменти:

– сам процес професійної підготовки співробітників ДСНС України багатоплановий, складний, містить як зовнішні, так і внутрішні протиріччя;

– наявність у співробітників ДСНС України особистісного і професійного досвіду в процесі професійної підготовки грає як позитивну роль (можна з чимось порівнювати, прожиті надзвичайні ситуації), так і негативну роль, внаслідок того, що цей досвід є, як правило, жорсткі стереотипи, що заважають сприймати нову інформацію і формувати нові способи дії;

– найважливішим завданням в процесі професійної підготовки співробітників ДСНС України є створення спеціальних умов для виявлення та усунення «обмежувачів» особистісного і професійного зростання;

– процес професійної підготовки співробітників ДСНС України повинен включати вбудовані в нього активні психолого-педагогічні рефлексивні методи, що дозволяють освоїти спеціальність і здійснити особистісний ріст і розвиток слухачів.

Таким чином, особистісна рефлексія є одним з компонентів цілісної системи рефлексивних здібностей, поряд з інтелектуальною, комунікативною та іншими видами рефлексій і може в процесі регуляції рефлексивної діяльності виконувати як допоміжну, так і провідну роль, оптимізуючи інші види рефлексивної діяльності, забезпечуючи більш високий рівень реалізації поведінки, професійної діяльності і спілкування.

Список використаних джерел:

1. Алексеев Н. Методологические консультации, рефлексия, культура проектирования, стратегия психолого-педагогических разработок. – М., 2002.
2. Карпов А. Психология рефлексивных механизмов деятельности. – М.: Институт психологии РАН, 2004.
3. Щедровицкий Г. Рефлексия и ее проблемы // Рефлексивные процессы и управление, 2001. Т. 1. № 1.